دانشکده علوم اجتماعی

گروه علوم سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته ی علوم سیاسی

عنوان پایان نامه

بررسی بحران های پنج گانه توسعه سیاسی در رابطه با جمهوری اسلامی ایران

استاد راهنما:

دکتر مسعود اخوان کاظمی

استاد مشاور :

دکتر محمد ابوالفتحی

نگارش:

مجید فلاحی

پاییز 1389

چکی‌ده

توسعه سی‌اسی که با شاخص هایی نظیر مشارکت سی‌اسی، نهادمندی ساختاری، ارتباطات و نظایر آن مورد شناسایی قرار می گیرد در مراحل استقرار خود با بحران های مختلفی از جمله بحران هویت، بحران مشروعیت، بحران مشارکت، بحران نفوذ و بحران توزیع روبه رو است. این بحرانها، کارآمدی و بالندگی یک سیستم سی‌اسی را با چالش مواجه می کنند. ساختار سی‌اسی حاکم در هر کشور، اگر بتواند واکنشی متناسب، درخور و به موقع به بحران به وجود آمده بدهد، می تواند با کارآمدی و ثبات بیشتری به تحکیم زیرساخت های توسعه سی‌اسی خود در همه زمینه ها بپردازد.

هدف از پژوهش حاضر، این است که با استفاده از کتب و اسناد موجود و همچنین مقالات و سایر منابع اطلاعاتی نشان داده شود که وضعیت این بحران ها در جامعه ایران به چه صورتی می باشد و به نوعی یک ارزیابی از عملکرد حکومت جمهوری اسلامی ایران در حوزه توسعه سی‌اسی و برخورد با این حوزه های چالش خیز انجام گیرد.

نظر به مطالب ارائه شده در فصول مختلف این پژوهش می توان چنین نتیجه گیری نمود که، نظام سی‌اسی جمهوری اسلامی ایران در حوزه توسعه سی‌اسی در این پنج حوزه (هویت، مشروعیت، مشارکت، نفوذ، توزیع) با چالش هایی مواجه است که در صورت عدم تشخیص صحیح، واکنش درست و اقدامی به موقع، می توانند روند توسعه سی‌اسی را مخدوش نموده و یا آن را کند و متوقف کنند.

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

بخش اول – مبانی نظری

فصل اول – کلیات

1-1 - شرح و بیان مساله 3
2-1 - پیشینه ی موضوع 3
3-1- فرضیه وسوال تحقیق
1-3-1- سوال تحقیق 6
2-3-1- فرضیه تحقیق 6
3-3-1- مفروض تحقیق 6
4-1- متغیرها
1- 4-1- متغیر مستقل 6
2-4-1- متغیر وابسته 6
5-1- روش آزمون فرضیه 6
6-1- اهداف تحقیق 7
7-1- اهمیت تحقیق 7

فصل دوم – توسعه و توسعه سیاسی

مقدمه 9
1-2- مفهوم توسعه 10
2-2- معیارها و شاخص های توسعه 11
3-2- ابعاد توسعه 12
1-3-2- توسعه اجتماعی 13
1-1-3-2- اصول توسعه اجتماعی 13
2-3-2- توسعه اقتصادی 13
2- 3-2-1- اهمیت توسعه اقتصادی 14

عنوان **صفحه**

2-2-3-2- اصول توسعه اقتصادی 14
2-3-3-2- توسعه فرهنگی 15
2-3-3-1- شاخص های توسعه فرهنگی 15
2-3-4- توسعه سیاسی 15
2-4- نظریات مختلف در باب توسعه سیاسی
2-4-1- لوسین پای 17
2-4-2- کارل دویچ 18
2-4-3- ساموئل هانتینگتون 18
2-4-4- گابریل آلموند 19
2-4-5- ایزنشتات 20
2-4-6- دانیل لرنر 20
2-5- شاخص های اصلی توسعه سیاسی 21
2-5-1- مشارکت سیاسی 22
2-5-1-1- ارتباطات سیاسی 22
2-5-1-2- نهادسازی سیاسی 24
2-5-2- مشروعیت سیاسی 25
2-6- توسعه سیاسی از دیدگاه اسلام 25
2-6-1- مشارکت سیاسی از دیدگاه اسلام 26
2-6-2- مشروعیت سیاسی از دیدگاه اسلام 27
2-6-3- نظارت و تفکیک وظایف از دیدگاه اسلام 27
2-7- توسعه سیاسی از دیدگاه امام خمینی(ره) 28
2-8- موانع توسعه سیاسی
2-8-1- خشونت سیاسی 30
2-8-2- تمرکز منابع قدرت 30
2-8-3- وجود شکاف آشتی ناپذیر 31
2-9- ویژگی های جوامع توسعه یافته
2-9-1- پیچیدگی و تخصصی شدن ساختارها و انفکاک نهاد ها 31
2-9-2- همگانی شدن مشارکت سیاسی 32

عنوان **صفحه**

2- 9-3- پیدایش سازمان های حزبی 32
2- 9-4- توزیع قدرت و تداول آن 33
2-9-5- تربیت مدنی و سیاسی مردم 33
2-9-6- چندگانگی سیاسی 33
2-9-7- جامعه پذیری سیاسی 34
2-9-8- تساهل و تسامح سیاسی 34
2-9-9- ثبات و تعادل سیاسی 35

فصل سوم – تئوری بحران

مقدمه 37
3-1- مفهوم بحران 39
3-2- شاخص های اساسی بحران 40
3-3- علل و عوامل بروز بحرانها 40
3-4- انواع بحران ها 41
3-4-1- بحران ها از لحاظ سطح و دامنه 41
3-4-1-1- بحران سطح اول 41
3-4-1-2- بحران سطح دوم 42
3-4-2- بحران ها از لحاظ موضوع 42
3-4-2-1- بحران های اجتماعی 42
3- 4-2-2- بحران سیاسی 42
3- 4-2-3- بحران فرهنگی 42
3-4-2-4- بحران های نظامی 43
3-5- مدیریت بحران 43
3-6- مراحل مختلف مدیریت بحران 43
3- 6-1- شناخت و تعریف مساله 44
3-6-2- درک آسیب پذیری تهدید 44
3- 6-3- تحلیل ریسک 44

عنوان **صفحه**

3-6-4- ترسیم وتدوین گزینه های استراتژیک ممکن در مهار ومدیریت بحران 45
3-6-5- سنجش باز خوردهای مثبت و منفی احتمالی هر استراتژی 45
3- 6-6- پاسخ به بحران 45
3-7- انواع بحران های مرتبط با توسعه سیاسی
3-7-1- بحران هویت
3-7-1-1- مفهوم هویت 46
3- 7-1-2- انواع هویت 47
3-7-1-2-1- هویت فردی 47
3- 7-1-2-2- هویت جمعی 48
3- 7-1-3- هویت ملی 48
3-7-1-4- عناصر تشکیل دهنده هویت ملی 49
3- 7-1-4-1- عنصر ذهنی هویت ملی 50
3- 7-1-4-2- عنصر عینی هویت ملی 50
3-7-1-5- کارویژه های هویت ملی
3-7-1-5-1- انسجام و همبستگی ملی 51
3-7-1-5-2- ایجاد آگاهی ملی و جهت دهی به زندگی اجتماعی 51
3-7-1-6- چیستی بحران هویت 52
3-7-1-7- اشکال مختلف بحران هویت 52
3-7-1-7-1- بحران هویت مربوط به سرزمین و احساسات ناسیونالیستی 53
3-7-1-7-2- بحران هویت مربوط به اختلافات طبقاتی 53
3-7-1-7-3- بحران هویت مربوط به گروه های فرو ملی 53
3-7-1-7-4- بحران هویت مربوط به تعارض بین سنت ومدرنیسم 53
3-7-1-8- پیامد های بحران هویت 54
3-7-1-9- الگوهای حل بحران هویت 55
3-7-2- بحران مشروعیت
3-7-2-1- مفهوم مشروعیت 55
3-7-2-2- ملاک مشروعیت حکومت ها
3-7-2-2-1- نظریه قرارداد اجتماعی 56

عنوان **صفحه**

3-7-2-2-2- نظریه رضایت 56
3-7-2-2-3- نظریه اراده عمومی 56
3-7-2-2-4 نظریه عدالت 57
3-7-2-2-5- نظریه سعادت یا ارزش های اخلاقی 57
3-7-2-3- ابعاد و سطوح مشروعیت 57
3-7-2-3-1- سطح مربوط به قواعد و قوانین 57
3-7-2-3-2- سطح توجیه سازی برپایه باورها 57
3-7-2-3-3- سطح مربوط به اعمال و اقدامات 58
3-7-2-4- رویکردهای مختلف درباره مشروعیت سیاسی
3-7-2-4-1- مشروعیت به عنوان تائید گرایشی قواعد 58
3-7-2-4-2- مشروعیت به عنوان موافقت رفتاری با قواعد 59
3-7-2-4-3- مشروعیت به عنوان سویه گیری آگاهانه نسبت به قواعد الزام آور 59
3-7-2-5- چیستی بحران مشروعیت 60
3-7-2-6- علل بروز بحران مشروعیت
3-7-2-6-1- مبانی متعارض یا ناکافی اقتدار 61
3-7-2-6-2- رقابت بیش از اندازه و نهادینه نشده 61
3-7-2-6-3- تفاسیر تاریخی غیر قابل پذیرش و وعده های ناقص 61
3-7-2-6-4- ناکارآمدی اقتصادی 62
3-7-2-6-5- عدم هماهنگی رفتار و تصمیمات حکومتگران با عقاید و ارزش های مردم 62
3-7-2-6-6- آگاهی از جوامع خارجی 62
3-7-2-7- الگوی حل بحران مشروعیت 63
3-7-3- بحران مشارکت
3-7-3-1- مفهوم مشارکت 63
3-7-3-2- عوامل و محرک های مشارکت سیاسی 64
3-7-3-3- شاخص های مشارکت سیاسی 67
3-7-3-3-1- حق رای همگانی 67
3-7-3-3-2- احزاب 67
3-7-3-3-3- نهادهای مدنی 68

عنوان **صفحه**

3-7-3-4- مزایای مشارکت سیاسی 68
3-7-3-5- انواع مشارکت سیاسی
3-7-3-5-1- مشارکت مستقل یا خودانگیخته 69
3-7-3-5-2- مشارکت اجباری یا برانگیخته 69
3-7-3-6- چیستی بحران مشارکت 69
3-7-3-7- علل بروز بحران مشارکت 70
3-7-3-8- پیامدهای بحران مشارکت 72
3-7-3-8-1- واکنش های روانی در جامعه 72
3-7-3-8-2- اثرات عمومی، اجتماعی و سیاسی 73
3-7-3-9- الگوی حل بحران مشارکت 74
3-7-4- بحران نفوذ
3-7-4-1-مفهوم نفوذ 74
3-7-4-2- رابطه تکنولوژی و نفوذ 75
3-7-4-3- رابطه نهادسازی و نفوذ 75
3-7-4-4- چیستی بحران نفوذ 76
3-7-4-5- زمینه های بروز بحران نفوذ
3-7-4-5-1- عوامل سیاسی 76
3-7-4-5-2- عامل فرهنگی (فرهنگ سیاسی اقتدارگرا) 77
3-7-4-5-3- شکاف بین خواسته های مردم و توانایی های دولت 78
3-7-4-5-4- احساس نابرابری 78
3-7-4-6- الگوی حل بحران نفوذ 79
3-7-5- بحران توزیع
3-7-5-1- منظور از توزیع 81
3-7-5-2- ابعاد توزیع
3-7-5-2-1- توزیع در بعد سیاسی (توزیع قدرت) 81
3-7-5-2-2- توزیع در بعد اقتصادی (توزیع ثروت) 82
3-7-5-2-3- توزیع در بعد اجتماعی (توزیع منزلت) 83
3-7-5-3- چیستی بحران توزیع 84

عنوان **صفحه**

3-7-5-4- الگوی حل بحران توزیع 84

بخش دوم – کاربرد تئوری بحران ها در سنجش توسعه سیاسی جمهوری اسلامی ایران

فصل چهارم – توسعه سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

مقدمه 87
4-1- توسعه سیاسی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران 88
4-1-1- حاکمیت مردم 89
4-1-1-1- انتخابات 90
4-1-1-2- شوراها 91
4-1-2- آزادی 91
4-1-2-1- آزادی فردی 92
4-1-2-2- آزادی عقاید دینی 93
4-1-2-3- آزادی بیان و مطبوعات 94
4-1-2-4- آزادی احزاب و انجمن ها 95
4-1-3- استقلال قوا 95
4-1-4- مجلس و نهادهای قانون گذاری 96
4-2- مقایسه اصول قانون اساسی و واقعیات موجود
4-2-1- واقعیات مربوط به بحث انتخابات 98
4-2-2- واقعیات مربوط به بحث شوراها 99
4-2-3- واقعیات مربوط به بحث آزادی 99
4-2-3-1- واقعیات بحث آزادی عقاید دینی 100
4-2-3-2- واقعیات بحث آزادی بیان و مطبوعات 100
4-2-3-3- واقعیات بحث آزادی احزاب و انجمن ها 101
4-2-4- واقعیات بحث استقلال قوا 102

عنوان **صفحه**

4-3- تنگناها یا موانع توسعه سیاسی در ایران
4-3-1- ساخت قدرت 103
4-3-2- شکاف های اجتماعی 104
4-3-3- فرهنگ سیاسی 104
4-3-4- ضعف تحزب 105
4-3-5- فقدان راهکار مناسب برای دوران گذار 105

فصل پنجم – تحلیل بحران های پنجگانه توسعه سیاسی
در جمهوری اسلامی ایران

مقدمه 107
5-1- بررسی بحران هویت در جمهوری اسلامی ایران 108
5-1-1- هویت اسلامی یا هویت ایرانی 108
5-1-2- هویت مدرن یا هویت سنتی 110
5-1-3- هویت قومی یا هویت ملی 112
5-1-3-1- دلایل داخلی بروز بحران هویت ناشی از مسائل قومیتی 112
5-1-3-2- دلایل خارجی بروز بحران هویت ناشی از مسائل قومی 114
5-2- بررسی بحران مشروعیت در جمهوری اسلامی ایران 116
5-2-1- تغییر ارزش های اجتماعی 116
5-2-2- بحث کارآمدی نظام 118
5-2-3- ظهور ایدئولوژی های رقیب 121
5-2-4- نظرسنجی ها 122
5-3- بررسی بحران مشارکت در جمهوری اسلامی ایران 131
5-3-1- ساختار سیاسی 131
5-3-2-ضعف جامعه پذیری سیاسی 132
5-3-3- ساختار اقتصادی 132
5-3-4- ضعف نهادهای مشارکتی 134
5-3-4-1- ضعف سازمان های غیر دولتی 134

عنوان **صفحه**

5-3-4-2- عدم وجود احزاب کارآمد 135
5-3-5- مروری بر روند مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران 137
5-4- بررسی بحران نفوذ در جمهوری اسلامی ایران 139
5-4-1- ضعف سیستم مالیاتی کشور و عدم پرداخت مالیات توسط شهروندان 139
5-4-2- نقض قوانین مربوط به حوزه شهرداری ها
5-4-2-1- ساخت و سازهای غیرمجاز 140
5-4-2-2- فروش مال غیر 141
5-4-3- توزیع مواد مخدر و مشروبات الکلی 141
5-4-4- نادیده گرفتن قوانین و مقررات انتظامی 142
(مطالعه موردی استان سیستان و بلوچستان)
5-5- بررسی بحران توزیع در جمهوری اسلامی ایران 143
5-5-1- نحوه توزیع قدرت در جمهوری اسلامی ایران 143
5-5-2- نحوه توزیع ثروت در جمهوری اسلامی ایران 144
5-5-3- نحوه توزیع منزلت اجتماعی در جمهوری اسلامی ایران 145
نتیجه گیری 148

ضمائم

جدول ها 153
نمودارها 170
منابع و ماخذ 172

بخش اول

مبانی نظری

فصل اول

کلیات

1-1- شرح و بیان مساله

بحث توسعه سیاسی و رفع بحران های آن جزء مباحثی است که ذهن دولت مردان ودانش پژوهان علوم اجتماعی وسیاسی را به خود مشغول کرده است. توسعه سیاسی بنا به اهمیت و کارکردی که دارد با حوزه ها ومباحث متنوعی مانند اقتصاد، امنیت ملی، فرهنگ، جهانی شدن و ... ارتباط برقرار می کند که هریک مباحث بسیارمهمی می باشند.

در حوزه توسعه سیاسی نظریه پردازان مشهوری مباحث محوری و مهمی را مطرح ساخته اند. ازجمله این نظریه پردازان «لوسین پای» می باشد که بحث بحران های پنج گانه موجود درمسیرتوسعه یافتگی سیاسی جوامع را مطرح کرده است.

امروزه اکثر نظریه پردازان توسعه سیاسی بر لزوم حل موفقیت آمیز این بحران ها در جهت دستیابی به توسعه سیاسی اتفاق نظردارند. در کشور ما نیز بعد از پیروزی انقلاب اسلامی و بویژه درسال های بعد از جنگ تحمیلی مباحث مربوط به توسعه خصوصاً در بعد سیاسی و اقتصادی جزء موضوعات مطرح بوده است ولی باید به این موضوع نیز اشاره کنیم که بحران های پنج گانه توسعه سیاسی، در کشور ایران در رشته علوم سیاسی به صورت ریشه ای و مفصل بررسی نشده است و متون مدونی دراین زمینه وجود ندارد.

البته این امر ناشی از این است که بحث «بحران» و«مدیریت بحران» در قلمرو علوم سیاسی موضوع نسبتا تازه ای است. و بویژه در کشور ما این بخش از تحقیقات هنوز جای خود را در دروس علمی و دانشگاهی باز نکرده است.

بنابراین دراین پژوهش درپی آن هستیم که با طرح و تحلیل بحران های پنج گانه توسعه سیاسی، بحث توسعه سیاسی درایران وموانع تحقق آن را بررسی نماییم و ببینیم که آیا جمهوری اسلامی ایران توانسته است این بحران ها را با موفقیت حل نموده و پشت سرگذارد؟ و یا اینکه درگیر حل این بحران هاست؟

1-2- پیشینه ی موضوع

نکته ای که ابتداً باید متذکر شویم این است که درکشورما با مشکلاتی درارتباط با کمبود کتب مربوط به رشته علوم انسانی مواجه هستیم. علاوه بر این نکته دیگر این است که کتاب هایی هم که به موضوع توسعه سیاسی و بحران هایی که درمسیر توسعه سیاسی وجود دارد پرداخته اند هیچگاه به صورت

شفاف و دقیق این بحران ها رادر رابطه با نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران بررسی نکرده اند و فقط به صورت جزئی و گذرا به این بحران ها اشاره شده است. و در هیچ کتابی این موضوع در رابطه با جمهوری اسلامی ایران به صورت مصداقی مورد برسی قرار نگرفته است.

از جمله مهمترین منابع موجود که موضوع توسعه سیاسی و همچنین بحث بحران های توسعه سیاسی را مطرح نموده اند (ترجمه یا تالیف) میتوان به موارد زیراشاره نمود :

1. کتاب « **توسعه سیاسی** » اثر پروفسور برتران بدیع، ترجمه احمد نقیب زاده.

دراین کتاب نویسنده به طوردقیق به تعریف توسعه و شاخص های آن پرداخته و بحران های آن را برشمرده است. وی سعی نموده است که توسعه سیاسی را مساوی با دمکراسی های غربی معرفی نماید. اما در این کتاب اشاره ای گذرا به مبحث بحران های توسعه سیاسی شده است.

2. کتاب « **بحرانها و توالی در توسعه سیاسی** » نوشته لوسین پای ودیگران، ترجمه غلامرضا خواجه سروری.

نویسندگان این کتاب سعی کرده اند که توسعه سیاسی را براساس پنج بحران (مشروعیت، مشارکت، هویت، توزیع، نفوذ) تعریف نمایند. آنها نوسازی اجتماعی و فرآیند توسعه سیاسی را نوعی التهاب اجتماعی معرفی نموده اند. و درباره تبدیل یا عدم تبدیل این بحران ها به یکدیگر و چگونگی این تبدیل به بحث و بررسی پرداخته اند. اما در هر حال در این کتاب اشاره ای به کشورمان نشده است.

3. کتاب « **ارزش ها و توسعه** » اثر محمدنقی نظرپور .

نویسنده این کتاب فرایند همه جانبه توسعه را که شامل توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگ است مورد بررسی قرار داده است. این پژوهشگر ارزشها را به عنوان یکی از عوامل مهم فرهنگی که بر فرایند توسعه تاثیر می گذارد معرفی می نماید و به بررسی جایگاه این ارزش ها در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می پردازد.

به عبارت دیگر نویسنده این کتاب ضمن بررسی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مباحث مربوط به توسعه و راهبردهای آن را در قانون اساسی مورد بررسی قرار داده است. ایشان همچنین سعی نموده است در این کتاب نشان دهد که ارزش های اسلامی با نظریات توسعه تضادی ندارد. ولی در این اثر به مبحث بحران های توسعه سیاسی اشاره نشده است. و به این موضوع نپرداخته است که چرا به رغم پیش بینی سازوکارهای توسعه سیاسی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، همچنان جزء کشورهای در حال توسعه هستیم.

4. کتاب « **نوسازی و دگرگونی سیاسی** » نوشته سید حسن سیف زاده.

این کتاب به بررسی جنبه های مختلف مباحث مربوط به رشد، توسعه اقتصادی، نوسازی و دگرگونی سیاسی و ارتباط تنگاتگی که میان مباحث اقتصادی- اجتماعی و مباحث نوسازی و دگرگونی سیاسی وجود دارد پرداخته است.

نویسنده این کتاب تلاش نموده است که کلیه نظریات و الگوهای موجود در این زمینه را تا حد امکان و توان خویش مورد نقد و بررسی قرار دهد. آقای سیف زاده در فصل پنجم این کتاب اشاره مختصری به تئوری بحران

داشته ولی بحران های پنجگانه در مسیر توسعه سیاسی را مورد بررسی قرار نداده است و به مسائل مربوط به کشورمان نپرداخته است.

5. کتاب « **مدنی جامعه وتوسعه سیاسی درایران** » تالیف دکترحسین بشیریه.

این کتاب شامل 12 مقاله می باشد که حاوی مباحث گوناگونی در زمینه مسایل توسعه سیاسی و بویژه جامعه مدنی درایران است. در دو مقاله اول ملاحظات کلی درباره مفهوم توسعه سیاسی و جامعه مدنی مطرح شده است، مقاله آخر درباره روابط دولت و جامعه در کشورهای خاورمیانه می باشد و نه مقاله دیگر درباره مسایل توسعه و جامعه شناسی ایران است. ولی در این کتاب بحران های پنج گانه توسعه سیاسی مطرح نشده است.

6. کتاب « **چالشهای توسعه سیاسی** » تالیف دکترعبدالعلی قوام.

در این کتاب آقای قوام ضمن تعریف و تجزیه و تحلیل توسعه سیاسی سعی نموده است که چالشهای پیش روی فرایند توسعه سیاسی درعصرجهانی شدن را مطرح نماید. در این کتاب نیز اشاره جزئی به بحث بحران های پنج گانه توسعه سیاسی شده است.

7. کتاب « **عقلانیت و توسعه یافتگی در ایران** »اثر دکتر محمود سریع القلم.

آقای سریع القلم این کتاب را در چهار بخش سامان داده است و در بخش دوم آن به مسائل مربوط به توسعه و توسعه سیاسی پرداخته است. در این کتاب اصول و شاخص های توسعه سیاسی معرفی و مورد بررسی قرار گرفته است ولی موانع توسعه سیاسی و بحران های توسعه سیاسی مطرح نشده است.

8. کتاب « **مسایل سیاسی واقتصادی جهان سوم** » دکتراحمد ساعی.

آقای ساعی در این کتاب به بحث درباره مسایل آن دسته از کشورها که به (جهان سوم) موسومند پرداخته و وجوه اشتراک و افتراق آنها را برشمرده است. ایشان در کنار اصطلاح جهان سوم اصطلاحات دیگری نظیر درحال توسعه، توسعه نیافته، وابسته، پیرامونی و ... که برای این کشورها به کارمی رود را مطرح نموده است. در این کتاب سعی شده که بیشتر مسائل مربوط به توسعه و نوسازی مطرح شود ولی به موضوع بحران های پنج گانه توسعه سیاسی در کشورهای جهان سوم پرداخته نشده است.

9. کتاب « **درآمدی برشناخت مسایل اقتصادی وسیاسی جهان سوم** » دکتراحمد ساعی.

دراین کتاب ضمن بررسی فرهنگ، مشارکت سیاسی، نهادهای حکومتی، سیاستگذاری در کشورهای موسوم به جهان سوم، سعی شده است که مسایل سیاسی و اقتصادی کشورهای توسعه نیافته ازدیدگاههای مختلف بررسی شود. در این کتاب نیز بحث بحران های پنج گانه مطرح نشده است.

10. کتبی هم که در آنها بحث بحران مطرح شده است، مثل کتاب « **مدیریت بحران** » اثر دکتر محمدرضا تاجیک، یا کتاب « **مدیریت بحران های بین المللی** » اثر دکتر علی اصغر کاظمی، سعی شده که تئوری بحران، انواع بحران، علل بروز بحران ها و وجوه تشابه آنها بررسی شود و بیشتر تاکید آنها بر بحران های بین

المللی بوده است تا بحران های داخلی. و در این آثار بحث توسعه و بحران های داخلی که در مسیر توسعه سیاسی وجود دارد مطرح نگردیده است.

1-3- فرضیه وسوال تحقیق

1-3-1- سوال تحقیق:

آیا جمهوری اسلامی ایران توانسته است در فرآیند ارتقا و گسترش توسعه سیاسی بحران های پنج گانه توسعه سیاسی را با موفقیت حل کند و پشت سرگذارد؟

1-3-2- فرضیه تحقیق:

چنین به نظرمی رسد که عدم حل بحران های مذکور درجمهوری اسلامی همچنان موانعی را در سر راه توسعه سیاسی ایجاد نموده است.

1-3-3- مفروض تحقیق:

تا زمانی که جمهوری اسلامی ایران این بحران ها را به طورکامل حل نکرده باشد دردستیابی به توسعه سیاسی مطلوب موفق نخواهدبود.

1-4- متغیرها

1-4-1- متغیر مستقل:

بحران های پنج گانه توسعه سیاسی

1-4-2- متغیر وابسته:

رسیدن به توسعه سیاسی پایدار

1-5- روش آزمون فرضیه

کتاب خانه ای، که مرحله اول شامل گردآوری مطالب با استفاده از کتاب ها و اسناد موجود و همچنین مقالات، روزنامه ها، مجلات و مطالب سایت های اینترنتی می باشد و در مرحله دوم مطالب گردآوری شده دسته بندی و از طریق روش فیش برداری مورد استفاده قرار گرفته اند. در مرحله سوم به تحلیل مطالب پرداخته شده تا به نتایج مورد نظر دست یابیم.

1-6- اهداف تحقیق

اگرنگاهی واقع بینانه به جهان پیرامون مان داشته باشیم و وضعیت ایران را از لحاظ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و ... با دیگر کشورهای درحال گذار و توسعه نیافته مقایسه نماییم خواهیم دید که ایران علیرغم برخورداری ازمنابع مختلف، نیروی انسانی متخصص و فرهنگ و تمدن دیرپا و ... در گذار به توسعه پایدار کند عمل کرده و غالبا ناموفق بوده است. این امر ما را به بررسی و طرح مبحث بحران های پنج گانه توسعه سیاسی درارتباط با وضعیت توسعه یافتگی جامعه ایران پس ازانقلاب و بررسی تک تک این بحران ها درمقطع زمانی مذکور و تفکر درباره موانع و تنگناهای موجود در راه رسیدن به توسعه سیاسی در ایران وا می دارد.

بنابراین تلاش خواهیم کرد تا نشان دهیم که این بحران ها چگونه و تا چه اندازه ای بصورت موفقیت آمیزحل شده و یا پشت سرگذاشته شده اند و یا اینکه نشان دهیم که این بحران ها همچنان در مسیر توسعه یافتگی سیاسی جامعه ایران موانعی را ایجاد کرده اند. به همین منظور در این پژوهش در صدد بررسی شاخص ها و اهمیت توسعه سیاسی و همچنین مطالعه ریشه ها و ویژگی های این بحران ها در جامعه ایران و ارزیابی میزان موفقیت حکومت جمهوری اسلامی در برخورد با این بحران ها خواهیم بود.

1-7- اهمیت تحقیق

زمانی که ما شاخص های توسعه سیاسی را بشناسیم و درصدد رفع بحران های آن برآییم به نوعی می توانیم سلامتی یا بیماری فرایند توسعه سیاسی را بسنجیم و این نکته بسیارمهمی می باشد. بنابراین بررسی بحران های پنج گانه مذکور برای ارزیابی و سنجش میزان توسعه یافتگی جوامع از اهمیت اساسی برخوردار است. لذا این تحقیق می تواند برای سیاست گذاران و تصمیم گیرندگان سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران در جهت برنامه ریزی و طراحی یک سیستم سیاسی توسعه یافته مفید واقع شود.

فصل دوم

توسعه و توسعه سیاسی

مقدمه

در جوامع مختلف سعادت و بهروزی انسان ها از دیدگاه ها و نگرش های مختلف می تواند تعاریف متفاوتی داشته باشد. با این حال از آنجایی که انسان ذاتاً در جستجوی کمال مادی و معنوی است از این رو طالب آن است که همه کارها و امور را در بهترین وجه و مطلوب ترین شرایط انجام دهد و اجتماع سازگار، پایدار، هم جهت و منطقی این خصلت انسان ها، را که موضوع توسعه سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است را ایجاد نماید، چرا که اهداف کلی توسعه پایدارنیز آن است که در نهایت بهروزی و رفاه مادی و معنوی را برای انسان ها به طور مستمر و پایدار فراهم نماید تا در بستر آن تعالی انسان فراهم شود.[1]

یکی از محورهای اصلی و اصولی توسعه هر کشور، توسعه سیاسی می باشد چرا که توسعه سیاسی، افزایش ظرفیت و کارایی نظام سیاسی را به دنبال دارد و باعث تغییرات اساسی در یک جامعه می شود. در واقع توسعه سیاسی تبلور شکل گیری قالب فکری جدیدی است که در آن فرایندی نهادین از حرکت پیشرونده ولی متعادل و با ثبات سیاسی ایجاد می شود و جماعت انسانی سیاسی به سوی مشارکت فعالانه سیاسی گام برمی دارند تا برای کلیه مشکلات مختلف اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود با همدلی و به طور غیرخشونت آمیز راهجویی مدبرانه داشته باشند.[2]

در این فصل سعی شده است ابتدا به مفهوم توسعه و ابعاد مختلف آن پرداخته شود و سپس به مباحث مربوط توسعه سیاسی اشاره خواهد شد.

---

۱. جعفر،عسگری. «تعاون،بهروری و توسعه»،ماهنامه اقتصادی،اجتماعی و فرهنگی تعاون،شماره ۸۰،اردیبهشت۱۳۷۷ص۱۲ .

۲. حسن،سیف زاده. نظریه های مختلف درباره راه های گوناگون نوسازی و دگرگونی سیاسی،تهران:نشر توس،۱۳۷۵،ص۷۵ .